

on-line >>> www.alnari.rs
mail to >>> office@alnari.rs

Naziv originala:
Annabel Lyon
THE GOLDEN MEAN

Copyright © 2009 by Annabel Lyon
Translation Copyright © 2011 za srpsko izdanje Alnari d.o.o.

ISBN 978-86-7710-687-4

**Canada Council
for the Arts**

**Conseil des Arts
du Canada**

This book is published under assistance by
The Canada Council for the Arts and Foreign Affairs Canada.

We acknowledge the support of the Canada Council for the Arts which last year invested \$20.1 million in writing and publishing throughout Canada.

Nous remercions de son soutien le Conseil des Arts du Canada, qui a investi 20,1 millions de dollars l'an dernier dans les lettres et l'édition à travers le Canada.

Ova knjiga štampana je na prirodnom recikliranom papiru od drveća koje raste u održivim šumama. Proces proizvodnje u potpunosti je u skladu sa svim važećim propisima Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja Republike Srbije.

FILOZOF *i* VOJSKOVODJA

Anabel Lajon

Preveo Vladan Stojanović

alnari
PUBLISHING

Beograd, 2011.

Mojim roditeljima,
deci
i Brajantu

LIKOVİ

(PO REDU POJAVLJIVANJA)

Aristotel, *filozof*

Kalisten, *Aristotelov nećak i učenik*

Pitija, *Aristotelova supruga*

Hermija, *satrap Atarneja, Aristotelov prethodni pokrovitelj*

Filip, *kralj Makedonije*

Olimpijada, *Filipova supruga, kraljica Makedonije*

Leonida, *jedan od Aleksandrovih učitelja*

Karol, *dramaturg*

Demosten, *atinski govornik, Filipov neprijatelj*

Aridej, *sin Filipa i Filine, Aleksandrov stariji polubrat*

Files, *Aridejev negovatelj*

Aleksandar, *kralj Molosijaca, Olimpijadin brat*

Antipater, *vojskovođa, namesnik u Filipovom odsustvu*

Aleksandar, *sin Filipa i Olimpijade*

Arimnest i Arimnesta, *blizanci, Aristotelovi mlađi brat i sestra*

Proksen, *Arimnestin suprug, Aristotelov staratelj posle smrti njegovih roditelja*

Aminta, *Filipov otac, kralj Makedonije*

Ilej, *Platonov učenik, Aristotelov mentor*

Perdika, *Filipov stariji brat, kralj Makedonije posle Amintine smrti*

Eufrej, *Platonov učenik, Perdikin učitelj*
Hefestion, *Aleksandrov najbliži prijatelj*
Ptolemej, *još jedan od Aleksandrovih prijatelja*
Lizimah, *jedan od Aleksandrovih učitelja*
Pauzanija, *makedonski vojni starešina, kasnije imenovan za jednog od Filipovih telohranitelja*
Tiho, *Aristotelov rob*
Artabaz, *persijski izbeglica na makedonskom dvoru*
Ateja, *Aristotelova robinja*
Meda, *šesta Filipova supruga*
Mala Pitija, *kći Aristotela i Pitije*
Ksenokrat, *filozof i Speuzipov naslednik na položaju starešine Akademije*
Eudoks, *filozof, starešina Akademije u Platonovom odsustvu*
Kalip, *filozof, Eudoksov prijatelj*
Nikanor, *sin Arimneste i Proksena*
Platon, *filozof, osnivač Akademije*
Speuzip, *Platonov rođak, starešina Akademije posle ujakove smrti*
Herpilida, *Pitijina sluškinja, Aristotelova družbenica posle Pitijine smrti*
Kleopatra, *Filipova sedma žena*
Atal, *Kleopatrin otac*
Euridika, *kći Filipa i Kleopatre*
Piksodar, *satrap Karije, potencijalni Aridejev tast*
Tesal, *glumac*
Nikomah, *sin Aristotela i Herpilide*

JER MI NE PIŠEMO ISTORIJU, nego životopise; a osim toga, vrlina ili nevaljalstvo ne objavljuju se uvek u naj-sjajnijim delima, nego je često neznatno delo i neznatna reč ili, štaviše, kakva šala objasnila karakter bolje nego bitke u kojima su pale hiljade boraca, ili najveći borbeni redovi i najveća podsedanja gradova.

– PLUTARH, *ALEKSANDAR MAKEDONSKI*,
IZ *SLAVNI LIKOVI ANTIKE*,
PREVOD MILOŠ N. ĐURIĆ

1.

Crni bičevi kiše spuštali su se s neba. Šibali su moje životinje, ljude i suprugu. Desetog dana puta, Pitija je tiho ridala od iscrpljenosti. Sinoć je ležala raširenih nogu, dok sam beležio zapažanja o razmaknutosti usmina njenog polnog organa. Na brodu joj je bilo prilično udobno, ali poslednja etapa puta na kopnu prevazilazila je sva njena dotadašnja iskustva. Kobila joj se spotakla. Ponovo je pustila uzde i dozvolila životinji da sama baza. Neprijatno se osećala u sedlu, opterećena mokrom odećom. Nešto ranije sam joj predložio da pređe na jednu od zaprega. Usprotivila mi se. Osmehnuo sam se zato što je to retko činila. Postiđeno je skrenula pogled. Kalisten, moj nećak, ponudio se da pešači. Uspeli smo da je popnemo na njegovog krupnog dorata. Stisnula je uzde čim se životinja pomerila.

„Da li čvrsto sediš u sedlu?“, pitao sam je čim je karavan krenuo.

„Naravno.“

Baš dirljivo. Znala je da ljudi u mom delu sveta umeju s konjima. Jučerašnji dan proveo sam na zaprezi, da bih mogao da pišem. Danas sam jahao bez sedla, po običaju mojih zemljaka. Navikao sam na dugo sedenje za stolom pa mi je jahanje na golim konjskim sapima mrvilo mošnice. Šta ću, ne ide da sedim na zaprezi dok žena jaše. Posumnjao sam da je to namerno uradila.

Isprva nisam ni primećivao lepu devojkicu odsutna pogleda u zapećku Hermijinog živinarnika. Odonda je prošlo pet godina.

Atarnej je veoma daleko od Atine, s druge strane velikog mora. Naslonjen je uz Persijsko carstvo. Bila mu je kći, rođaka, štićenica, milosnica – eto, istina je skliznula kao svila.

„Dopada ti se“, rekao mi je Hermija. „Vidim kako je posmatraš.“ U mladosti je gojazni i prepredeni Hermija bio zelenaš, mesar i plaćenik. Danas je nabeđeni evnuh i bogataš. A prvenstveno je političar, vođa satrapije koja prkosno odoleva varvarima – Hermija od Atarneja. „Dovedite mi moje misliocel!“, znao je da drekne. „Veliki ljudi okružuju se misliocima! Hoću da budem zatrpan njima!“ Smejao bi se i tukao po gojaznim butinama pred očima divne Pitije koja je retko kad treptala. Ona je postala poklon, jedan od mnogih koje mi je darovao; bio sam njegov miljenik. Naše prve bračne noći odenula je mnoštvo velova. Opružila se po krevetu i posle odnela posteljину pre no što sam stigao da vidim da li ima krvi. Meni je bilo trideset sedam, a njoj petnaest. Neka mi bogovi oprostite, ali navalio sam na nju kao jelen u teranju. Kao jelen, kao divlji vepar.

„Eh? Eh?“, rekao je Hermija sledećeg jutra i nasmejao se.

I tako iz noći u noć, iz noći u noć. Pokušao sam da joj se odužim ugadanjem i pažnjom. Ophodio sam se prema njoj s beskrajnom ljubaznošću, davao joj novac, tepao nežno, govorio joj o svom radu. Nije bila glupa. Misli su joj se belasale u očima kao ribe u dubokim jezerima. Proveli smo tri godine u Atarneju, dok Persijanci nisu prišli tako blizu da smo osetili njihov vreli dah za vratom. Naredne dve godine proveli smo u lepoj Mitileni na ostrvu Lezbos. Građani ponosnog i bogatog grada nabacali su na dno pristaništa kameenje da neprijateljski brodovi ne bi mogli da se usidre. A onda smo krenuli na ovaj put. U svakoj prilici zadržavala je nepokolebljivo dostojanstvo, čak i dok je raširenih nogu ležala na leđima da bih je ja nežno opipavao i proučavao za svoj rad o stvaranju. Proučavao sam i ribe, i životinje u polju, i ptice kad bih neku uhvatio. U središtu stidnih nabora opazio sam semenke slične semenkama nara, a naborani otvor podsećao me je na ostrigu. Ponekad je bio vlažan, a pokatkad suv. Uredno sam beležio sva zapažanja.

„Ujače.“

Pogledom sam sledio nećakov prst. Ugledao sam grad u močvarnoj ravnici ispod nas. Bio je veći nego nekada. Proređena kiša rominjala je pod čudnovatim sivo-zlatnim nebom.

„Pela“, obznanio sam da bih oraspoložio mokru, snuždenu suprugu klonule glave. „Prestonica Makedonije. Eno u daljini se naziru hramovi, pijaca i palate. Veći je nego što si mislila?“

Ćutala je.

„Moraćeš da se navikneš na ovdašnji dijalekt. Brz je, ali u osnovi se ne razlikuje mnogo. Malo je tvrđi.“

„Snaći ću se“, tiho je odvratila.

Poterao sam konja do njenog dorata. Nagnuo sam se da uhvatim njene uzde da bi bila kraj mene dok govorim. Razgovor i razmišljanje će joj goditi. Kalisten je hodao pored nas.

„Prvi ovdašnji kralj bio je iz Argosa. On je bio Grk, iako ovdašnji narod nije. Ova zemlja raspolaže nemerljivim bogatstvom: drvnom građom, žitom, ovsom, konjima, stokom, ovcama, kozama, bakrom, gvožđem, srebrom i zlatom. Kupuju od drugih samo masline. Klima je isuviše hladna za masline. Teren je nepogodan, planinski. Znaš li da je najveći deo atinskih brodova napravljen od makedonskog drveta?“

„Da li smo poneli masline?“, pitala je Pitija.

„Pretpostavljam da znaš nešto o ratovima, ljubavi?“

Povukla je uzde, napela ih kao strune na liri, ali nisam ih puštao. „Znam“, konačno je prozborila.

Ništa nije znala. Kada bih čitav dan vezao, izvezao bih sliku tek jedne ili dve bitke. Podsetio sam je na atinsku pobedu nad Persijom, pod vođstvom velikog stratega Perikla. Atina je izvela taj poduhvat u doba moje prabake, dok je još bila najsnažnija pomorska sila. Usledili su decenije sukoba na Peleponezu, u kojima je Atina iskrvarila. Spartanci su je, kad je moj otac bio mlad, konačno savladali, uz malu pomoć Persije. Zatim je i Sparta, u mom detinjstvu, poklekla pred Tebom, silom u usponu. „Imam za tebe zadatak. Izvezi mi Termopilsku bitku, za mene. Okačićemo je iznad kreveta.“

I dalje je izbegavala da pogleda u mene.

„Termopile“, rekao sam. „Auh, ženo! To je klanac! U tom tesnacu su Spartanci tri dana zadržavali deset puta brojnije Persijance. To je najveći podvig u istoriji ratovanja.“

„To znači da će trebati mnogo ružičastog i crvenog konca“, umešao se Kalisten.

Na trenutak me je pogledala u oči. Čitao sam njen pogled: *Nemoj da mi soliš pamet; i: Nastavi.*

Objasnio sam joj da je Makedonija mlada država u usponu i da je vodi Filip, vladar koji ima pet supruga. Svakim venčanjem učvršćivao je vojne pobeđe i mirovne sporazume: Fila je iz Elimeje, na severu; Audata je ilirska princeza; Olimpijada je iz Epira, prva među suprugama i jedina koju nazivaju kraljicom; Filina je iz Tesalije; a Nikesipola, lepotica koja je izdahnula na porođaju, iz Fere. Filip je nakon Tesalije napao i Trakiju, ali još nije uzeo Tračanku za ženu. Prebirao sam po svojoj duhovnoj biblioteci. Tragao sam za zanimljivostima. „Tračani vole da tetoviraju svoje žene.“

„Mmm.“ Kalisten je zatvorio oči kao da je upravo zagrizao neku divnu poslasticu.

Silazili smo niz brda. Konji su posrtali po kamenitoj, vijugavoj stazi dok smo se polako spuštali u blatnjavu ravnici. Pitija se vrpoljila u sedlu, ispravljala odeću i nameštala obrve i usne. Spremala se za ulazak u grad.

„Ljubavi.“ Uhvatio sam je za ruke da bih umirio njenog konja i obezbedio njenu pažnju. Zanimario sam nečaka. Bio je tako nežan i krhak da bi ga svaka Tračanka pojela živog i ispljunula košćice. „Ne bi bilo loše da nešto znaš o njima. Ne drže robove kao mi, čak ni u palati. Svi rade. Nemaju sveštenike. Kralj obavlja tu dužnost za svoj narod i svaki dan započinje prinošenjem žrtve. Ako neko želi da razgovara s bogom, mora preko kralja.“ Čitao sam govor njenog tela. To joj je zvučalo kao bogohuljenje. „Pela ne liči na Hermijin dvor. Žene ovde ne učestvuju u javnom životu.“

„Šta to znači?“

Slegao sam ramenima. „Muškarci i žene ne prisustvuju zabavama zajedno. Koliko je meni poznato, čak i ne obeduju zajedno. Žene tvog staleža ne mogu se videti u javnosti. Uopšte ne izlaze napolje.“

„Ionako je previše hladno za izlaske“, reče Pitija. „I da li je to uopšte važno? Već sledeće nedelje bićemo u Atini.“

„Imaš pravo.“ Objasnio sam joj da je ova poseta samo usluga Hermiji. U Peli ćemo se zadržati samo nekoliko dana, a najviše jednu nedelju. Okupaćemo se, osušiti, odmoriti životinje, predati Hermijine poruke i nastaviti put. „Ne vidim šta bi radila van kuće.“ Umetnost jedva da je u razvoju, a lov na divlje veprove predstavlja najcenjeniju zabavu. I pijančenje se visoko kotira. „Nikad nisi probala pivo, zar ne? Obavezno ga probaj pre no što nastavimo put.“

Pravila se da me ne primećuje.

„Pivo!“, reče Kalisten. „Popiću i tvoje, tetkice.“

„Pazi kako se ponašaš“, opomenuo sam mladića. Imao je običaj da se kikoće kad se uzbudi. „U Pelu dolazimo kao diplomate.“

Karavan je počeo da napreduje malo brže. Moja žena je ispravila leđa. Uskoro ćemo stići.

Uprkos kiši i blatu do članaka, privukli smo pažnju meštana. Ljudi i žene izlazili su na ulicu da bi nas videli, a deca su jurcala za nama, podizala kože prebačene preko natovarenih zaprega i pokušavala da se domognu nekog trofeja. Naročito ih je privlačila zaprega s kavezima u kojima je čučalo nekoliko prljavih životinjica i ptica. Vrišteći od zadovoljstva, izazivala su ih, uzmicala i tresla su rukama kao da su ujedena. Deca su bila visoka i skladno građena. Moji ljudi su nevoljno terali male nevaljalce, a moj nećak im je pokazivao prazne džepove da bi im dao do znanja da je siromašan. Najviše pažnje privlačila je Pitija pod velovima.

Kalisten je porazgovarao sa stražarima na vratima palate. Pustili su nas unutra, a kapija se zatvorila za nama. Sjahao sam i odmah primetio dečaka od nekih trinaest godina. Lutao je između zaprega s kosom slepljenom od kiše. Imao je svetlu put i krupne, teleće oči.

„Beži odatle“, povikao sam pošto se dohvatio kaveza s kameleonom. Kad se dečak iznenađeno osvrnuo oko sebe, nastavio sam malo ljubaznijim tonom: „Uješće te.“

Osmehnuo se. „Mene?“

Kameleon je, kad sam ga поближе osmotrio, izgledao prljavo, le-targično i nezdravo bleđo. Nadao sam se da će izdržati dok ne bu-dem obezbedio dobre uslove za vivisekciju.

„Vidiš li njegova rebra?“, rekao sam dečaku. „Nisu kao naša. Pru-žaju se skroz nadole i spajaju na stomaku, kao kod riba. Noge se sa-vijaju različito od ljudskih. Vidiš li njegove prste? Ima ih pet, baš kao ti, ali s kandžama, kao u ptica grabljivica. Kad je zdrav, menja boje.“

„Voleo bih da vidim kako to radi“, reče dečak.

Zajedno smo proučavali rugobu s repom zavijenim kao smotani remen i očima koje se nikad ne zatvaraju.

„Ponekad potamni, kao krokodil“, nastavio sam, „ili dobije pege, kao leopard. Bojim se da to danas nećeš videti. Mislim da će sva-kog časa uginuti.“

Dečak je lutao pogledom preko zaprega.

„Imaš i ptice“, rekao je.

Klimnuo sam.

„Da li i one crkavaju?“

Klimnuo sam.

„A šta ovde imaš?“

Pokazivao je na zapregu s velikim amforama uspravljenim na postolju od drveta i kamena.

„Donesi mi štap.“

Ponovo me je začuđeno pogledao.

„Eno ga.“ Pokazao sam na tle nedaleko od njega. Prišao sam jed-noj od amfora i skinuo poklopac. Okrenuo sam se i video posluš-nog dečaka sa štapom u ruci. Uzeo sam ga i nekoliko puta oprezno džarnuo unutrašnjost amfore.

„Smrdi“, reče dečak. Miris ustajale morske vode mešao se sa za-dahom konjske beleže u dvorištu palate.

Izvadio sam štap. Na njegovom kraju visio je mali rak.

„To je običan rak.“

„Znaš li da plivaš?“, pitao sam ga.

Dečak nije odgovorio. Opisao sam mu zaliv gde sam najčešće ronio, bleštavo sunce i skokove u vodu. Objasnio sam mu da je ovaj rak iz tog zatona. Sećao sam se kako sam pored grebena jedrio s ribarima i pomagao im oko mreža da bih mogao da proučavam njihov ulov, kako sam plivao po svetlucavom zalivu, tamo gde je voda dublja i hladnija, po strujama koje su se smenjivale kao slojevi zemlje, i kako su me više puta spasavali izvlačeći me kukama u čamac. Po povratku na obalu, ribari bi zapalili vatre, prineli žrtve i pripremili za jelo ono što nije za prodaju. Jednom sam im se pridružio i u lovu na delfine. Okružili su jato u dugim čamcima i lupali veslima praveći veliku buku. Uspaničene životinje počele bi da beže od nas i nasukale bi se na plažu. Tad sam i ja skakao iz čamca kad se približimo obali, pa bih šljapkao u trku po plićaku ne bih li se što pre dočepao nekog od delfina i proglasio ga mojim. Zbunjivao sam ribare zanimanjem za utrobe jer je za njih nejestiva drob bila otpad. Divili su se mojim crtežima raspoređenih životinja, posmatrali su s čuđenjem ptice, miševe i zmije, a klicali bi oduševljeno kad bi videli njima poznatu ribu. U sumrak se narandžasta svetlost brzo preobražavala u mastiljavo plavetnilo. Divljenje je kod ribara, baš kao i kod većine ljudi, umelo vrlo brzo da se preobrazi u užas. To je lepa metafora za neprijatnu lekciju koju sam brzo naučio. Velike crteže – krava, ovaca, jelena, pasa, mačaka i jednog deteta – iz opreza sam ostavljao kod kuće.

Već sam zamišljao hladno nerazumevanje kolega u Atini. Nauka je duhovno preduzeće, reći će mi. Ipak sam traćio vreme plivajući i istražujući na obali.

„Ne možemo utvrditi uzroke bez poznavanja činjenica“, rekao sam. „Neophodno je da se najpre s njima upoznamo. Obavezni smo da posmatramo svet, razumeš? Činjenice nas vode ka principima, a ne obrnuto.“

„Daj da vidim još neku činjenicu“, reče dečak.

„Oktopod polaže mnogo jaja, kao i otrovni pauci. U mozgu nema krvi. Krv se u telu nalazi isključivo u krvnim sudovima. Mladunčad medveda rađa se neoblikovana pa im majke ližu udove da bi dobili oblik. Rosa stvara neke insekte, a neki crvi se spontano rađaju iz balege. U tvojoj glavi postoji prolaz od uva do gornjeg dela usne duplje. Otvor dušnika je prilično blizu nosnog otvora. Zato ti se piće vraća u nos kad prebrzo piješ.“

Namignuo sam. Dečak se po prvi put osmehnuo.

„Mislim da o nekim stvarima znaš više od mog učitelja.“ Dečak se ućutao kao da čeka reakciju na svoju napomenu.

„Verovatno“, rekao sam.

„Mislim na mog učitelja Leonidu.“

Slegao sam ramenima kao da mi učiteljevo ime ništa ne znači. Čekao sam da ponovo progovori, da pokuša da mi pomogne ili da nastavi da mi dosađuje, ali dečak je jurnuo nazad u palatu. Još jedan deran koji beži od dosadne kiše.

Prišao nam je vodič. Golemi debeljko nas je poveo ka našim odajama. Znojio se čak i na ovalikoj kiši. Zadovoljno se osmehnuo kad sam mu ponudio stolicu i vodu. Činilo mi se da je sazdan isključivo od sala. Rekao je da me poznaje. Video me je kad sam bio dečak. Možda. Pohlepno je pio. Ostavljao je mrve na unutrašnjoj strani putira iako ništa nismo jeli.

„O, da, dobro vas se sećam“, rekao je. „Vi ste lekarev dečak. Bili ste veoma ozbiljni, veoma ozbiljni. Da li ste se promenili?“ Namignuo je Pitiji koja nije reagovala. „Da li je to vaš sin?“

Mislio je na Kalistena. Objasnio sam mu da je on sin mog rođaka i da ga zovem nećakom da bih pojednostavio stvari. Putuje sa mnom kao učenik.

Pitija se sa sluškinjama povukla u unutrašnju odaju. Robove sam poslao u konjušnice jer nas je bilo previše za prostorije koje su nam dodelili. U konjušnicama će im biti udobnije. Tamo će bar biti daleko od radoznalih očiju. I ovde postoji ropstvo, ali je neuobičajeno.

Ne bih želeo da neko pomisli da se razmećem. Imali smo pogled na malo dvorište sa veselim žuborom fontane i nekoliko stabala u velikim saksijama, uglavnom lešnika i smokava. Moj nećak je potražio sklonište u senci kolonade. Raspravljao je sam sa sobom pri čemu su mu se obrve mreškale i mrštile, odražavajući složenost njegovih misli. Nadao sam se da glasno razmišlja o realnosti brojeva, problemu koji ga je odnedavno zaokupljao.

„Vratili ste se u pravo vreme“, rekao je zdepasti vodič. „Rat je u punom jeku!“ Udario se pesnicama po grudima i nasmejao. „Došli ste da nam pomognete da ovladamo svetom?“

„To će se i dogoditi“, rekao sam. „Došlo je naše vreme.“

Debeljko se ponovo nasmejao i zatapšao. „Vrlo dobro, lekarev sine“, rekao je. „Brzo učite. Recite: *Pljujem na Atinu!*“

Pljunuo sam samo da bih ga ponovo zasmejao i opet protresao salo.

Kad je otišao, vratio sam se posmatranju dvorišta.

„Idi k njemu“, rekla je Pitija. Prošla je iza mene sa sluškinjama. Palile su lampe da se bore s tminom.

Video sam slabašne zrake svetla i na drugim prozorima. Čuo sam glasove muškaraca i žena. Nakon dana ispunjenog obavezama, vraćali su se u sobe. U palatama je život svuda sličan. Imao sam sreće što sam mu, bar nakratko, izmakao, iako sam znao da je Hermija bio silno razočaran mojim odlaskom. Moćni ljudi ne vole da ih štíćenici napuštaju.

„Dobro mi je ovde“, reče Pitija. „Raspakovaćemo se. Idi.“

„Desetak dana se nije odvajao od nas. Verovatno mu je potrebno da malo predahne.“

Stigao je vojnik. Obavestio me je da kralj želi da me vidi sutra ujutru. Za njim je stigao i paž s poslužavnicima natrpanim hranom. Doneo je sveže i suvo voće, ribu i vino.

„Jedi“, rekla mi je Pitija. Ni sam nisam znao koliko dugo sam sedeo umotan u čebe. Svila se podno mojih nogu. „Znaš da ti jelo pomaže.“

Plakao sam: o nečemu u vezi s Kalistenom, smrkavanjem i našom tegobnom selidbom. Pomilovala me je po licu zelenim rukavom haljine koju volim. Našla je vremena da obuče suvu odeću. Vlažne stvari sušile su se svuda unaokolo. Sedeo sam u jedinoj slobodnoj stolici.

„Tako je mlad“, rekla je. „Želi da razgleda grad, to je sve. Vratit će se.“

„Znam.“

„Jedi kad znaš.“

Dopustio sam joj da mi stavi parče ribe u usta. Imala je uljast, slankast ukus. Shvatio sam da sam gladan.

„Vidiš li da sam imala pravo?“, rekla je.

U očevim medicinskim knjigama nije bilo imena, dijagnoza ili leka za moju boljku. Mogli ste provesti čitav život pored mene, a da ne uočite simptome. Slikovito, na mene utiču boje: siva, vatrenocrvena, crna, zlatna. Ponekad ne znam kako da nastavim dalje, kako da živim s tom tegobom koju ne mogu ni da objasnim, a kamoli da je izlečim.

Dozvolio sam joj da me smesti u krevet. Ležao sam u čistoj postelji, zagrejanoj kamenjem s ognjišta i slušao meke zvuke njenog svlačenja. „Danas si se pobrinula za mene“, rekao sam. Sklopio sam oči, ali sam čuo kako sleže ramenima. „Naterala si me da jašem. Nisi htela da mi se smeju.“

Crvenilo je blesnulo u pozadini mojih spuštenih kapaka. Prinela je sveću uzglavlju.

„Nemoj večeras“, rekao sam.

Pre svadbe sam je obasipao skupim poklonima. Darivao sam je ovcima, nakitom, parfemima, grnčarijom, divnim odeždama... Naučio sam je da čita i piše. Bio sam toliko opčinjen njome da sam hteo da je darujem nečim što ni od jednog udvarača nije dobila.

Sledećeg jutra sam pronašao njenu poruku. Nažvrljala je ono što sam mislio da sam čuo sinoć, pre no što sam utonuo u san: *toplo, suvo*.

* * *

Hitajući na prijem, kad sam prošao kraj nećakove odaje, video sam ga kako leži prostrt preko postelje. Crvenilo na obrazima svedočilo je da se noćas dobro napio i najebao. Spavao je duboko, ispuštajući napadne cvetne mirise. Kasnije ćemo svi poželeti da se okupamo. Svanuo je još jedan sivi dan, hladnjikav i protkan dosadnom kišom. Ko bi rekao da je stiglo proleće. Bio sam u krhkom ali podnošljivom raspoloženju. Hodao sam ivicom provalije, ali uspravno. Kasnije ću možda obići prestonicu da bih osvežio uspomene duboko pohranjene u mračnim dubinama uma.

Stekao sam utisak da se za mog dugog odsustvovanja palata promenila, kao zmija koja je odbacila košuljicu. Prepoznavao sam sva vrata i hodnike, ali ne i njihov raspored. Umesto u prestonu dvoranu, ušao sam u natkriven teatar.

„Kučko!“, urlao je neko. „Kučko!“

Trebalo mi je vremena da shvatim da više na mene.

„Izlazi napolje!“

Oči su mi se navikle na polumrak.

Uočio sam nekoliko prilika na sceni. Zdepasti i veoma gnevni čovek grabio je prema meni između kamenih sedišta. Gusta seda kosa vijorila mu se iznad lepog, besnog lica. Proždirao me je ubilačkim pogledom. „Izlazi napolje!“

Pitao sam ga koju predstavu postavlja.

„Ja ovde radim!“ Vena mu je pulsirala kraj oka. Uneo mi se u lice tako da sam osetio njegov dah. Besan je i spreman da ubije.

Izvinio sam se: „Izgubio sam se. Prestona dvorana...“

„Ja ću ga odvesti.“

Spustio sam pogled na dečaka koji je niotkuda iskršao kraj mene. Bio je to onaj dečak kog sam video kod kapije, ali sam se pravio da ga ne prepoznajem.

Dramaturg se okrenuo i odšunjao. „Na svoja mesta!“, zarežao je.

„Spremaju *Bahantkinje*“, reče dečak. „Svi volimo *Bahantkinje*.“

U hodniku je podigao ruku. Pojavio se vojnik, a dečak je šmugnuo u teatar pre nego što sam stigao da mu se zahvalim. Vojnik

me je proveo kroz sledeće dvorište i kroz predvorje s mozaičkim podom, po kojem je lovio lav od pažljivo naslaganih raznobojnih kamenčića. Dugo sam odsustvovao. Nekada crveno lavlje ždrelo postalo je ružičasto. Azurne oči užasnutog lovca promenile su boju u golublje plavu. Zainteresovao sam se za sudbinu boje i zapitao se jesu li je hiljade sandala raznele širom kraljevstva. Stražar je pomerio zavesu ispred mene.

„Uskipela balego!“, dreknuo je kralj. „Proveo si previše vremena na Istoku, vidi na šta ličiš, čoveče!“

Zagrlili smo se. U detinjstvu smo se zajedno igrali. U to vreme je Filipov otac bio kralj, a moj kraljev lekar. Bio sam viši, ali je Filip bio jači. U međuvremenu se ništa nije promenilo. Za ovaj susret sam odenuo finu, laku odeću. Bio sam kratko podšišan, kako su se sad svi šišali, a prstenje mi je blistalo na rukama. Filip je imao gustu bradu, prljave nokte i nosio odeću od grubog domaćeg prediva. Izgledao je kao ono što i jeste: vojnik koji se dosađuje u velikoj, mramornoj prestonoj dvorani.

„Tvoje oko.“

Kralj se bučno nasmejao. Dozvolio mi je da proučim bleđi ožiljak na levoj obrvi i zavek zatvoreno oko. Rastali smo se kao deca, a sreli u uzrastu naši očeva.

„Pogodila me je strela“, reče Filip. „Običan ubod ose u poređenju s drugim nevoljama.“

Dvorani su se nasmejali. Očekivao sam da ću biti okružen sitnim varvarima, ali oko mene su bili samo muškarci moje visine i građe. Omanji Filip bio je izuzetak. Nosio je kratku bradu i imao pune usne, kojih sam se dobro sećao, široko čelo i pijano rumenilo na nosu i obrazima. Simpatična propalica je iz dečaštva prešla pravo u zrelo doba.

Predavanje iz istorije namenjeno Pitiji prekinuo sam kod Filipovog napada na Trakiju. Posle toga se obrušio na moju domovinu, Halkidiki – tri prsta uperena u Egejsko more. Moje rodno selo stradalo je među prvima. Naš karavan je pre tri dana prošao pored